

علت گفتن کنیه ابوالحسن به امام رضا ع / معرفی فرزندان امام رضا ع

به نام خدای لوح و قلم

برگ های تقویم را که ورق می زنیم در آدینه ای مهدوی از مرداد ماه ۱۳۹۶ به ایستگاه یازدهم ذی القعدة، سالروز میلاد علی بن موسی الرضا (علیه السلام) می رسیم و از طرفی در این روز دهه کرامت نیز به پایان می رسد.

در آستانه میلاد فرخنده امام رضا (ع) با حضرت آیت الله سید علی مقدم قوچانی، مولف و محقق حوزوی و استاد اخلاق حوزه علمیه نبی اکرم (ص) تهران در منزلشان دیدار کردم و در این دیدار پیرامون **علت چرایی گفتن کنیه ابوالحسن به امام رضا (ع) و تعداد فرزندان امام رضا (ع)** به گفت و گو پرداختیم که در ادامه مشروح این گفت و گو ام می آید.

تاکید بر زیارت امام رضا (ع) در این ایام و دستگیری امام رضا (ع) از زوارش در سه موقف

استاد در ابتدا تاکید بر زیارت مشهد الرضا (ع) در این ایام نمودند و روایتی از حضرت رضا (ع) را بیان نمودند که حضرت می فرماید: من زارنی علی بعد داری و شتون مزاری اتیه یوم القیامه فی ثلاث مواطن حتی اخلصه من احوالها. کامل الزیارات ص ۳۰۴ کسی که مرا در راه دور و ولایت غربت زیارت کند فردای قیامت من در سه جای حساس و خطرناک به دیدن او می آیم تا او را از سختی های آن موارد نجاتش دهم.

اولین سوال را اینگونه پرسیدم که چرا برخی می گویند امام رضا (ع) فقط یک فرزند داشته و دیر فرزندان شده اند و فرزند دیگری جزء امام جواد (ع) نداشته اند؟

آیت الله مقدم قوچانی در جوابم فرمودند: درباره تعداد فرزندان حضرت رضا (ع) دو قول وجود دارد که قول اول فرمایش شیخ بزرگوار مفید است که در کتاب ارشادش نوشته است، حضرت رضا (ع) در هنگام

شهادت فرزندی که ما از آن آگاه باشیم به غیر از امام جواد (ع) نداشته است. ولی بزرگان علمای اسلامی قول شیخ مفید را نپذیرفته اند و به آن چند جواب داده اند.

برخی گفته اند بنای شیخ مفید در این کتاب به اختصار بوده و چنانچه خود آن بزرگوار در صفحه آخر کتابش به این مطلب اشاره فرموده است و لذا آن چه را که در کتب طولانی دیگران هست در این کتاب نیامده است که از جمله آن ها همین مطلب مورد بحث است.

عده ای دیگر گفته اند که شیخ مفید آورده امام رضا (ع) در هنگام شهادتش به جز امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است. پس ممکن است آن حضرت فرزندان دیگری داشته که قبل از شهادت امام رضا (ع) یا به شهادت رسیده یا از دنیا رفته اند.

و برخی دیگر گفتند که شیخ مفید به طور قطع و یقین فرموده که امام رضا (ع) غیر از امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است. بلکه نفی علم از خودش نموده است و این کلام شیخ مفید منافات ندارد با اینکه دانشمندان دیگر اسلامی بر اثر تفحص بیشتر برای امام رضا (ع) غیر از امام جواد (ع) فرزندان دیگری را پیدا کرده باشند و در کتاب هایشان نوشته اند.

برخی روایاتی را مطرح می کنند که حضرت رضا (ع) به استناد این روایات تک فرزند بوده و جزء امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته اند، لطفا در خصوص این روایات توضیح دهید و نظرتان در خصوص این روایات چیست؟

پاسخ آیت الله مقدم قوچانی: یکی از معدود روایاتی که دلالت دارد بر این که امام رضا (ع) غیر از امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است روایت حنان بن سدید صیرفی است. در این روایت آمده است: «ایکون امام لیس له عقب». و حضرت رضا (ع) نیز در جواب حنان فرمودند: «اما انه لا یولدلی الا واحد» یعنی من در آینده دارای یک فرزند خواهم شد و خداوند از آن یک فرزند نسل مرا در روی زمین زیاد می گرداند.

نکته ای که باید مطرح کنم این است که این حدیث حنان بن سدید صیوفی بنا بر نوشته بزرگان علم رجال مانند شیخ طوسی، مرحوم کشی، مرحوم آیت الله العظمی خوئی و دیگر اساتید علم رجال از گروه واقفیه و هفت امام سرچشمه می گیرد که آنها امامت امام رضا (ع) را قبول نداشتند و از این طریق می خواستند آن حضرت را ناقص و ابتر

معرفی کنند.

و روایت دیگری هم از کلیم بن عمران به همین مضمون مطرح است که در هیچ یک از کتب رجالی نامی از آن به میان نیامده است و مجهول السنه است.

حضرت استاد از آنجایی که فرزند امام رضا (ع) ، امام جواد (ع) است پس باید کنیه امام هشتم ابو محمد باشد پس چرا به امام رضا (ع) ابوالحسن می گویند؟

آیت الله مقدم قوچانی در پاسخ فرمودند: کنیه مشهور حضرت رضا (ع) « ابوالحسن » است. اگر امام رضا (ع) غیر از امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است باید این کنیه غلط باشد و می بایست کنیه آن حضرت « ابا محمد » باشد نه « ابوالحسن».

همچنین در میان عرب رسم است که کنیه را به اسم فرزند بزرگ می گذارند از این مطلب استفاده می شود که اولین فرزند امام رضا (ع) حسن بوده است. و از طرفی آن چیزی که از اقوال مورخین و علمای بزرگ اسلامی نقل شده امام رضا (ع) دارای چند فرزند پسر و یک دختر بوده است که این مطلب گفتار شیخ مفید را رد می کند.

بنابراین آن چه در بین عوام مشهور شده که می گویند امام رضا (ع) یک اولاد داشته و بچه دار نمی شدند و غیر از امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است. این یک اشتباه بزرگی است و بنا بر اقوال مورخین و عالمان بزرگ اسلامی که برای ما نوشته اند و به یادگار گذاشته اند امام رضا (ع) شش اولاد داشته است.

بنده در کتاب گوهر هدایت از ۲۵ مدرک از علمای بزرگ آورده ام که امام رضا (ع) فرزندان متعددی داشته است.

فرمودید در تحقیقاتتان در زمینه اینکه امام رضا (ع) فرزندان دیگری نیز داشته به ۲۵ سند و منبع رسیدید، لطفاً این ۲۵ سند را بیان نمایید؟

پاسخ آیت الله مقدم قوچانی:

بررسی ۲۵ سند در اثبات اینکه امام رضا (ع) فرزندان متعددی داشته است

سند اول: علامه بزرگوار علی بن عیسی اربلی که از مفاخر علمای شیعه

در قرن هفتم هجره بوده است در جلد دوم کتاب ارزنده «**کشف الغمه**» صفحه ۲۶۷ چنین نوشته است که فرزندان حضرت رضا (ع) پنج پسر و یک دختر بوده است که نام های آنان چنین است: ۱- محمد قانع (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه.

سند دوم: علامه ربانی مرحوم ملا احمد مقدس اردبیلی در جلد دوم کتاب ارزشمند «**حدیقه الشیعه**» صفحه ۶۳۹ چنین نوشته است که امام رضا (ع) دارای پنج پسر بوده است به نام های: ۱- ابوجعفر محمد بن علی (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم و امام یک دختر هم داشته است که مقدس اردبیلی نام آن بانوی محترمه را نیاورده است.

سند سوم: علامه مجلسی در **جلد ۴۹** کتاب ارزشمند **بحار الانوار** صفحه ۲۲۱ و ۲۲۲ چنین نوشته است که امام رضا (ع) دارای پنج پسر و یک دختر بوده است به نام های: ۱- محمد قانع (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین ۶- فاطمه. علامه مجلسی به سه طریق این شش اولاد را برای امام رضا (ع) نقل کرده است. یکی از طریق عبدالعزیز بن اخضر که در کشف الغمه ذکر شد، دوم از طریق محمد بن طلحه و سوم از طریق ابن خشاب.

سند چهارم: نویسنده کتاب ارزشمند **تذکره الائمه (ع)** که پیرامون تاریخ ائمه معصومین (ع) به فارسی نگارش یافته است. در آخر باب دهم صفحه ۱۵۹ چنین آورده است که حضرت رضا (ع) دارای شش اولاد بوده است به نام های: ۱- امام تقی (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه. در خصوص نویسنده کتاب تذکره الائمه (ع) را بعضی مرحوم باقر ابن محمد تقی لاهیجی از بزرگان علماء قرن یازدهم هجری می دانند و بعضی او را از شاگردان علامه مجلسی و بعضی هم این کتاب را نوشته خود علامه مجلسی می دانند. به هر حال این دو بزرگوار هر دو از بزرگان و محققین شیعه هستند.

سند پنجم: علامه بزرگوار مرحوم محمد رضا امامی مدرس معروف به خاتون آبادی در کتاب «**جنات الخلود**» صفحه ۳۳ چنین نوشته است که به قول اصح حضرت رضا (ع) پنج پسر و یک دختر داشته است بدین تفصل: ۱- محمد قانع (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن مَکْنُیّی به ابی محمد ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین ۶- فاطمه.

سند ششم: ابن جوزی در کتاب «**تذکره الخوام**» چنین نوشته است: امام رضا (ع) دارای چند اولاد بوده است. ۱- محمد تقی ابو جعفر که

امام بوده است. ۲- ابوجعفر ۳- ابومحمد حسن ۴- ابراهیم ۵- حسین و یک دختر داشته است که نویسنده نامی از آن نیاورده است. (مسند الرضا (ع) جلد اول صفحه ۱۴۱) .

سند هفتم: در کتاب «**رشحات الفنون**» نوشته است حضرت رضا (ع) دارای چندین اولاد بوده است به نام های: ۱- امام محمد تقی ۲- ابوجعفر اکبر ۳- ابوجعفر اصغر ۴- ابومحمد حسن ۵- ابراهیم ۶- حسین و آن بزرگوار یک دختر نیز داشته است. (مسند الرضا (ع) جلد اول صفحه ۱۴۲) .

سند هشتم: در کتاب تاریخی «**حبیب السیر**» جلد دوم صفحه ۹۱ چنین آمده است به قول اکثر ارباب خبر آن امام عالی گوهر حضرت رضا (ع) پنج پسر و یک دختر داشته است که اسامی آنان بدین ترتیب است: ۱- امام محمد تقی ۲- حسن ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین ۶- فاطمه و قبر امامزاده حسین در قزوین است.

سند نهم: علامه بزرگوار سید جعفر آل بحر العلوم در کتاب «**تحفه العالم**» که علامه مجلسی در جلد ۴۸ بحار صفحه ۳۲۰ آن را آورده است. چنین نوشته است که قول اصح آن است که حضرت رضا (ع) دارای پنج پسر و یک دختر بوده است به نام های: ۱- محمد قانع (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه. سپس این عالم بزرگوار نوشته که مرقد مطهر امامزاده ابراهیم فرزند حضرت رضا (ع) در قوچان زیارتگاه مومنین است و دارای حرم و گنبد و رواق های مجلل و باشکوه می باشد.

سند دهم: شیروانی در کتاب «**بستان السیاحه**» صفحه ۱۵۵ نوشته است: امام رضا (ع) دارای چند اولاد بوده است: ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- ابراهیم ۵- فاطمه.

سند یازدهم: عمید الدین حسینی نجفی در کتاب «**بحر الانساب مشجّر**» صفحه ۱۵ نوشته است ، ابونصر بخاری گفته است که ابوالحسن علی بن موسی الرضا (ع) دارای چند اولاد بوده است: ۱- ابا جعفر محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه.

سند دوازدهم: آقای حسین عمادزاده اصفهانی در «**کتاب چهارده معصوم (ع)**» جلد مربوط به حضرت رضا (ع) صفحه ۱۴۱ چنین نوشته است: حضرت رضا (ع) پنج پسر و یک دختر داشته است به نام های ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه . بعد می نویسد حمدالله مستوفی قبر حسین را در قزوین دانسته است.

سند سیزدهم: در کتاب «**نور الابصار**» شبلنجی نیز اولاد حضرت رضا (ع) را پنج پسر و یک دختر دانسته است به نام های : ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه. (ناسخ احوالات امام رضا علیه السلام جلد چهارم صفحه ۱۵۵) .

سند چهاردهم: نویسنده کتاب «**کنز الانساب**» چنین نوشته است، امام رضا (ع) دارای هفت اولاد بوده است بدین ترتیب: ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- هادی ۳- یعقوب ۴- حسن ۵- ابراهیم ۶- فضل ۷- جعفر.

سند پانزدهم: نویسنده کتاب «**بحر الانساب**» در صفحه ۱۹۲ چنین نوشته است که حضرت رضا (ع) دارای چند اولاد بوده است: ۱- امام محمد تقی ۲- هادی ۳- یعقوب ۴- حسن ۵- ابراهیم ۶- فضل ۷- جعفر.

سند شانزدهم: حمدالله مستوفی در کتاب «**تاریخ گزیده**» صفحه ۲۰۵ نوشته است: امام رضا (ع) دارای پنج پسر و یک دختر بوده است و امامزاده حسین فرزند حضرت رضا (ع) در قزوین مدفون است و حرمش زیارتگاه مومنین و صالحین است.

سند هفدهم: ابن شهر آشوب نوشته شده است که در مرو مسجدی است به نام مسجد زرد که امام رضا (ع) در آن مسجد نماز خوانده است و یکی از فرزندان حضرت رضا (ع) در آن مسجد مدفون است و کرامات زیادی از آن امامزاده نقل شده است. (**مسند الرضا** جلد اول صفحه ۱۴۱).

سند هجدهم: علامه بحرانی صاحب کتاب «**عوالم العلوم**» در جلد مختص به احوالات امام رضا (ع) در صفحات ۳۷۰ و ۳۷۱ می نویسد: حضرت رضا (ع) دارای پنج پسر بوده به نام های : ۱- امام جواد (ع) ۲- حسن ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین و آن بزرگوار یک دختر نیز داشته است.

سند نوزدهم: علامه بزرگوار سید محسن امین جبل عاملی در کتاب شریف و ارزنده «**فی رحاب ائمه اهل البیت علیه السلام**» جزء دوم از جلد ۲ در صفحه ۱۰۴ نوشته است که آن حضرت دارای پنج پسر و یک دختر بوده است . به نام های : ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین ۶- فاطمه.

سند بیستم: مرحوم سپهر در کتاب «**ناسخ التواریخ**» جلد مربوط به حضرت رضا (ع) چنین نوشته است که حضرت رضا (ع) دارای پنج فرزند پسر و یک دختر بوده است به نام های : ۱- امام محمد تقی (ع) ۲- حسن ۳- جعفر ۴- ابراهیم ۵- حسین ۶- فاطمه.

سند بیست و یک و بیست و دوم : شیراوی در کتاب «**اتحاف**» و ابن حجر در کتاب «صواعق» نوشته اند امام رضا (ع) دارای پنج اولاد پسر و یک دختر بوده است به نام های : ۱- محمد قانع (امام جواد علیه السلام) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه. (چهارده معصوم عماد زاده ص ۱۴۲).

سند بیست و سوم: در کتب اخبار و روایات اسلامی چند حدیث آموزنده و اخلاقی از فاطمه دخت مکرمه حضرت رضا (ع) نقل شده است و نقل این احادیث ارزنده اخلاقی از آن بانوی عالمه دانشمند دلیل بر این است که فرزندان حضرت رضا (ع) منحصر به امام جواد (ع) نبوده است.

سند بیست و چهارم: یکی از مهمترین و قاطع ترین دلیل بر تعداد فرزندان حضرت رضا (ع) حدیث شریف و صحیحه «**بزنطی**» است که هیچ دلیلی نمی تواند با آن معاوضه کند. ابو جعفر احمد بن محمد بن نصر بزنطی از بزرگان علماء شیعه و از خواص اصحاب امام کاظم (ع) و امام رضا (ع) و امام جواد (ع) است که می فرماید: در قادسیه خدمت حضرت رضا (ع) رسیدم و عرض کردم من از پدر بزرگوار شما حضرت کاظم (ع) از جانشین آن حضرت بعد از خودشان سوال کردم و آن بزرگوار شما را معرفی کردند. و در سالهای قبل که شما فرزندی نداشتید از شما درباره امام بعد از خودتان سوال کردم ، فرمودید: برای من فرزندی خواهد بود که او بعد از من امام شما می باشد. اکنون که خداوند به شما دو پسر عنایت فرموده است کدام یک از آن دو خلیفه و جانشین شما خواهد بود و امام ما بعد از شما خواهد شد. حضرت رضا (ع) فرمود: هنوز وقت جواب دادن به این سوال نرسیده است و آن بزرگوار معرفی جانشین خود را موکول به آینده فرمودند. (**قرب الانساب** صفحه ۱۶۶ و بحار الانوار جلد ۲۳ صفحه ۶۷)

سند بیست و پنجم: در کتاب «**ملحقات احقاق الحق**» به قلم علامه نسابه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی جلد ۱۹ صفحه ۵۶۸ نوشته است که امام رضا (ع) دارای پنج پسر و یک دختر بوده است که نام آنها : ۱- امام جواد (ع) ۲- حسن ۳- حسین ۴- جعفر ۵- ابراهیم ۶- فاطمه است.

ضمناً کتاب احقاق الحق را علامه شهید قاضی نورالله شوشتری نوشته است و ملحقات آن به قلم علامه نسابه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی نوشته شده است.

از آنجایی که نظریه آیت الله العظمی مرعشی نجفی که متخصص در علم

انساب بوده اند فصل الخطاب است بنده در تحقیقاتم به همین مقدار و ۲۵ سند اکتفا کرده ام. طالبین جهت مطالعه بیشتر می توانند به فصل دهم و یازدهم کتاب « گوهر هدایت » که در این خصوص تالیف نموده ام مراجعه نمایند.

حضرت استاد تا اینجای بحث با یان ۲۵ سند ثابت شد که امام رضا (ع) فرزندان متعددی دارد ، لطفا در چند سطر نتیجه صحبت‌هایتان را جمع بندی کنید.

آیت الله مقدم قوچانی:

از مجموع صحبت هایی که بیان نمودم و ۲۵ سندی که نام بردم به این نتیجه می رسیم که حضرت رضا (ع) دارای فرزندان متعددی بوده است و فرزند آن حضرت منحصر به امام جواد (ع) نیست. ولی چون نسل آن بزرگوار از طریق امام جواد (ع) باقی مانده است این امر سبب شده که بعضی گمان کرده اند که حضرت رضا (ع) به غیر از امام جواد (ع) فرزند دیگری نداشته است.

و از طرف دیگر هم احتمال دارد در زمان شهادت امام رضا (ع) حضرت فرزند دیگری جزء امام جواد (ع) نداشته و بقیه فرزندان در قید حیات نبوده اند و نکته دیگر هم هفت امامی ها که امامت امام رضا (ع) را قبول نداشتند از طریق ایجاد شبهه در فرزند دار نشدن و ابتر بودن امام رضا (ع) قصد داشتن از این طریق سرپوشی بر عقیده فاسد خود قرار دهند. اما در مجموع امام رضا (ع) فرزندان دیگری هم داشته اند که توضیح دادم.

حضرت استاد با توجه به اینکه اثبات شد امام رضا (ع) فرزندان متعددی داشته اند آیا محل دفن آنها مشخص است؟

آیت الله مقدم قوچانی:

اکثر فرزندان امام رضا (ع) همچون پدر بزرگوارشان در ایران مدفون هستند و هر کدام زیارتگاه های پر فیض و با برکتی هستند. پسران بزرگوار امام رضا (ع) ، حضرت امام جواد (ع) در کاظمین ، امامزاده حسن (ع) در دو فرسخی قوچان قدیم ، امامزاده حسین (ع) در قزوین ، امامزاده جعفر (ع) در اصفهان ، امامزاده ابراهیم در قوچان قدیم ، مدفون هستند ، اما محل دفن فاطمه دختر امام رضا (ع) نامعلوم است.

اولاد رضا جواد و جعفر باشد
آن گاه حسن و حسین و ابراهیم است
پس فاطمه آن عالمه دانا است
اما صد حیف که مزارش ناپیدا است
جوادش کاظمین است و جعفر در سپاهان
حسین قزوین و ابراهیم و حسن باشند به قوچان

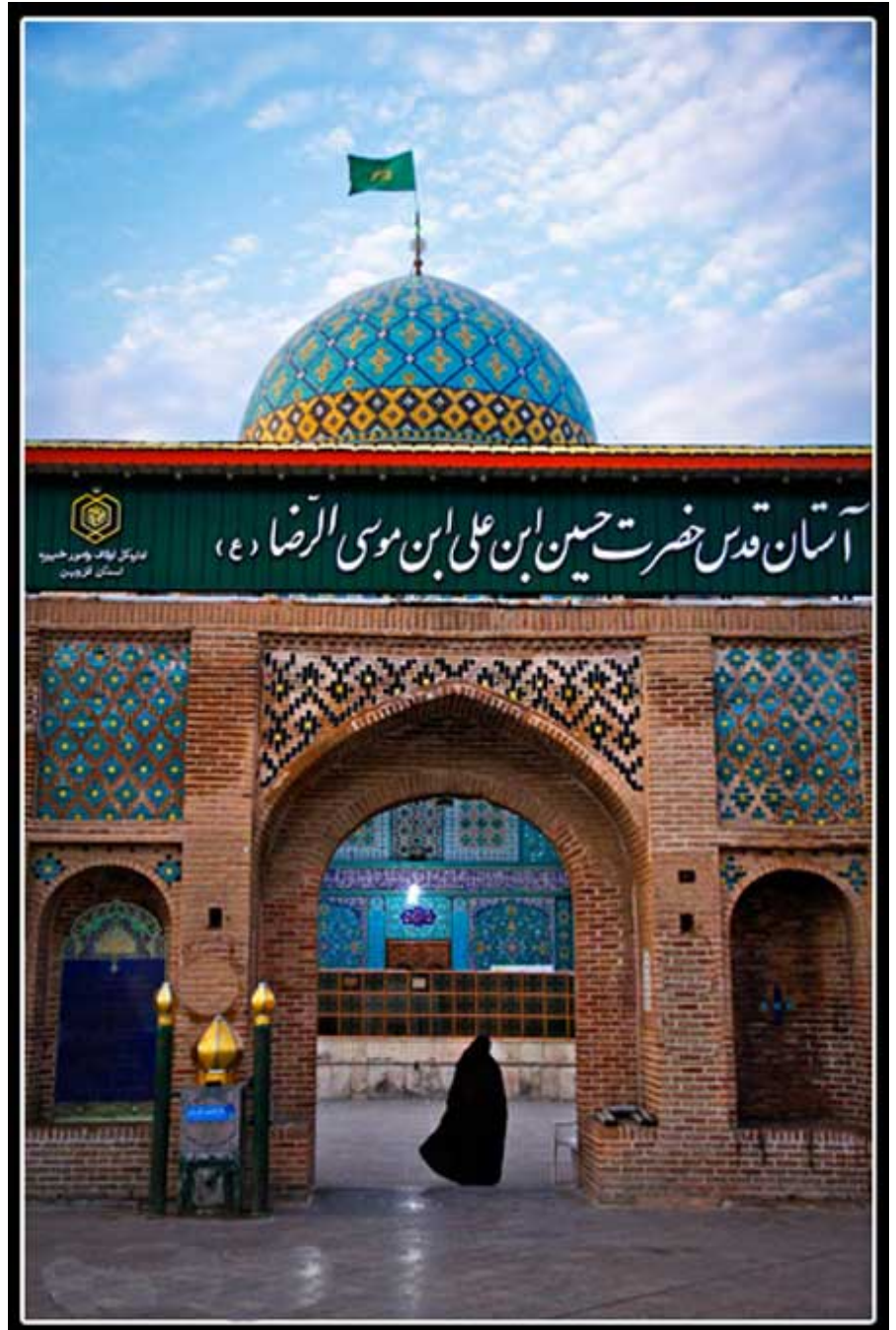
بعد از صحبت های استاد تصمیم گرفتم تحقیقی در خصوص محل دفن فرزندان امام رضا (ع) انجام بدهم و مزار این بزرگواران را معرفی کنم ، شاید ما توفیق زیارت مشهد الرضا (ع) را نداشته باشیم اما در چند قدمی مزار یکی از فرزندان بلافصل امام رضا (ع) باشیم و خود از آن آگاه نباشیم.

مرقد مطهر امام جواد (ع) فرزند بزرگوار امام رضا (ع) مدفون در کاظمین عراق

امام جواد علیه السلام را معتصم از مدینه به بغداد فرا خواند. امام در سال دویست و بیست، شب بیست و نهم ماه محرم وارد بغداد شد و در همین سال در ماه ذیقعده در ۲۵ سالگی به شهادت رسید و در قبرستان قریش در پشت قبر جد بزرگوارش، حضرت امام موسی کاظم علیه السلام به خاک سپرده شد.

امام جواد علیه السلام در آخرین شب زندگی فرمود: « من امشب می میرم. ما امامان، کسانی هستیم که هر گاه خداوند برایمان دنیا را نخواهد، به سوی خدا منتقل می‌شویم.» (بحارالانوار، ج ۵۰، ص ۲، ح ۳ و ۵).

معرفی امامزاده حسین بن رضا (ع) مدفون در قوچان

سایت امامزادگان وابسته به سازمان اوقاف در خصوص این امامزاده

جليل القدر با درج اينکه فرزند امام رضا (ع) است چنين نوشته است: « آستان شاهزاده حسين (عليه السلام) فرزند امام رضا (عليه السلام) متوفى به سال ۲۰۱ هـ. ق یکی از زیارتگاه های مهم قزوین است که از قرن سوم همواره مورد توجه مردم واقع شده است. آستان امامزاده شاهزاده حسين (عليه السلام) در شهرستان قزوین، بخش مرکزی، شهر قزوین خیابان منتظری، خیابان سلامگاه واقع شده است و یکی از معروفترین زیارتگاههای شهر قزوین و از یادگارهای دوره صفویه و قبل از آن می باشد » .

قدیمی‌ترین مأخذی که از این مزار نام برده است، کتاب «تاریخ قزوین و فضا ئلها» نوشته «حافظ ابوعلی خلیل بن عبدالله بن احمد قزوینی» متوفی به سال ۴۴۶ هجری است و نیز در «التدوین فی اخبار قزوین» آمده است: «در این گورستان مزار منسوب به فرزند حضرت علی بن موسی الرضا (ع) است که در خردسالی درگذشته بود». و در جایی دیگر می‌نویسد: «حضرت رضا (ع) از قزوین عبور فرموده و در سرای «داود بن سلیمان غازی» که نسخه معروفه «صحیفه الرضا» را از وی روایت می‌کند، پنهان بوده است و فرزندى که در گورستان قزوین مدفون است، دو ساله یا خردسال‌تر بوده است». شیخ عبدالجلیل رازی در کتاب «النقض» پیرامون سال ۵۶۰ هجری قمری می‌نویسد: «و اهل قزوین از سنّی و شیعه به زیارت ابو عبدالله حسین بن الرضا روند». بنابراین مزار امامزاده حسین (ع) در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم شناخته شده و معروف بوده و در قرن ششم، زیارتگاه عمومی مردم به شمار می‌رفته است.

آستان مقدس حضرت شاه کرم (علیه السلام)

استان اصفهان - شهرستان اصفهان - بخش مرکزی - شهر اصفهان - دهستان قهاب شمالی - فرودگاه اصفهان - میزان عرصه ۴۰۰۰ مترمربع - میزان اعیان ۱۵۰۰ مترمربع

معرفی امامزاده جعفر بن رضا (ع) مشهور به شاه کرم مدفون در اصفهان

در کتاب نفیس «ریشه ها و جلوه های تشیع اصفهان در طول تاریخ» می خوانیم: امام زاده جعفر (ع) مشهور به امام زاده شاه کرم بوده و محل بقعه و مزار او واقع در جاده فرودگاه بین المللی اصفهان، نزدیک به پایگاه هشتم شکاری است. این بزرگوار، فرزند حضرت علی بن موسی رضا (ع) است و ایشان را جعفر بن رضا (ع) و به تعبیر دیگر ابن الرضا می خوانند. از این امام زاده بزرگوار، کرامات فراوانی دیده شده که مورد توجه مردم قرار گرفته است.

کرامتی از این امامزاده

زمانی که پایگاه هشتم شکاری و فرودگاه بین المللی اصفهان، در زمان حکومت پهلوی ساخته می شد، با توجه به این که بقعه قدیمی و کهن این امام زاده داخل زمین های تحت تصرف پایگاه هشتم شکاری واقع شده بود و هم چنین صحن و بارگاه قابل توجهی نداشت، مجری طرح نظامی دستور تخریب این بقعه را داد. به شهادت ده ها نفر از شاهدان عینی که اکنون از افراد کهن سال منطقه اند، به خواست الهی، ماشین لودر که برای تخریب آمده بود، نزدیک بقعه از کار افتاد. این عمل چند بار تکرار شد و مجری طرح که برای تخریب اصرار داشت، شک کرد. از این رو، به اشتباه خود و عظمت امام زاده جعفر بن رضا (ع) پی برد و با خلوص و صفای خاصی به جبران این هتک حرمت

پرداخت و دستور داد که ساختمانی برای این بقعه ساخته شود [۱].

بعد از این که رونوشت شجره نامه امام زاده جعفر بن رضا (ع) از آستان قدس رضوی (ع) دریافت شد، با حضور بسیاری از علما و بزرگان اصفهان و شهرستان های مختلف، کلنگ ساختمان جدید به دست محقق عالی قدر و محدث کبیر، حضرت ایت الله حاج سید باقر موحد ابطحی و بزرگ استادان حوزه علمیه اصفهان، حضرت ایت الله حاج سید حسن فقیه امامی بر زمین زده شد و بقعه قدیمی و کهن خراب شد.

معرفی امامزاده سلطان ابراهیم بن رضا (ع) مدفون در قوچان

امامزاده سلطان ابراهیم (ع) برادر حضرت رضا (ع) دقیقا" در نقطه ورودی به خراسان رضوی و در ۱۲ کیلومتری شمال غربی مسیر قوچان به فاروج واقع شده است . آستان متبرکه ی این امامزاده مشتمل بر ایوان ، گنبد خانه با پوشش بلند ، شبستان های شرقی و غرب و گلدسته های دو سوی بنا ، رواق، اتاق هایی بر پیرامون آن است . مکان مزبور به دفعات بر اثر زمین لرزه های متعدد آسیب دیده است و درحال حاضر قدیمی ترین بخش این بقعه در سال ۱۳۴۴ برپا شده و در زمره آثار تاریخی قرار دارد . مکانی که امامزاده واقع شده معروف به قوچان عتیق است و روستای شهر کهنه یا همان قوچان عتیق دهستانی است از توابع بخش مرکزی شهرستان قوچان و گرایش اشتغال مردم منطقه کشاورزی و دامداری و به قطب سبزی کاری معروف است .

در کتاب بحارالانوار آورده است: در قوچان مشهد عظیم است که به سلطان ابراهیم بن علی بن موسی الرضا (علیه السلام) معروف است.

به قلم: امیرمحسن سلطان احمدی در حال تحقیق و تکمیل..... ادامه دارد....